

הלכות פסח סימן תמד

יט באר הנהלה

ט ב"ת יוסף י משנה
מ"ט כ שם במשנה

(כא) מבטלו וכופה עליו כלי עד מוצאי יום טוב ומבערו: ו' טאף-על-פי שלא ישאר הקמץ בבית אחר סעודת שחרית, (כב) צריך לבטל הקמץ בדרך שהוא מבטל בשאר שנים: ז' והחולץ ביום י"ד לדבר מצוה, בגוף (כג) *למול את בנו או לאכל (כד) *סעודת (ו) ארוסין (כה) בבית (ס) חמיר, (כו) ונזפר שיש לו קמץ בביתו, אם יכול לחזור לביתו וליבער ולחזור למצותו (כז) יחזור ויבער, (כח) ואם לאו (ט) (כט) יבטלנו בלבד. י' ואם הנה הולך *להציל מן הנזהר ומן הדלקה ומהמפלת ומיד האנס, יבטלנו בלבד, ולא יחזור

באר היטב

וח"י. ועין בחות יאיר סימן ע שהאריך לבאר אינה דבר מקרי סעודת מצוה, ובסוף התשובה כתב: ומה שעושים סעודה אחר כתיבת התנאים שקורין קטס מא"ל, ודאי לא מקרי סעודת מצוה, ע"ש: (ס) חמיר. ל"ד החתן עצמו, אלא דה"ה לאחר שהולך לסעודת מצוה, אחרונים. ונח"י הלכה דוקא חתן ולא אחר, דהא אפילו בשולחן אצל רבו חתן: (ט) יבטלנו. ואם הוא אחר זמן הבעור דאינו יכול לבטלו, חוזר ומבער. וכמה המ"א: אם הולך להתעסק

באר הלקב

ודעת הפנ"א אברהם לקמן בסימן תקו דאיתו הפת אין לו תקנה לאכל, עין שם בסעודת קטן²⁸, והוא הביא בשם תשובת פנים מאירות להקל, עין שם, ובדבריו מצאנו בספר בגד"שע בסימן תקו ובחתימים שם ובחידושי רבי עקיבא איגר, וכלם מסכימים שבמקום הדיוק יכול להקריש אפילו בשבת בחלת חוצה לארץ, ונסתלה ימן לכהן קטן פחות מכו"ט שנים או לגדול ששבל לקריו²⁹, ועין שם עוד בחתימים ובד"אפרים מה שכתב עוד בזה, ועין בפריימגדים שם, ואף שהרבה אחרונים העתיקו דברי הפנ"א אברהם להקלה ועיין בא"י ובה"י ובח"י והגר"ז ודחה וחי"א, מכל מקום יש לסמוך על הגדולים הנ"ל להקל כשאין לו פת אחר לאכל ושלל לבטל ענג שבת דחייבו בפת: * למול את בנו. פשוט הוא דהוא הדין אם הולך למול בן חבירו אם תאב אינו יכול בעצמו, שהרי החיוב הוא אז על כל ישראל, וכן ברמב"ם פ"ק ג' לא נזכר כלל הולך למול, אלא לעשות מצוה, עין שם: * סעודת ארוסין. האחרונים מהו, שהרי לעיל בסימן רמט מבאר שאסור לעשות סעודת ארוסין בערב שבת והוא הדין בערב יום טוב, ונדחקו הרבה בזה, ובאמת לא קשה ושאני הכא בערב פסח, ולא מבטלין את הסעודה היתה סמוך לצאת, וכדמשמע במה דמיר א"ם יכול לבער ולחזור למצותו, וזמן הבעור הוא קדם חצות, אם כן על-כרחך כל הסעודה הוא כלא פת, שהרי חמץ אסור ומצה גס"ס אסור אז, ומירי רק במשנה בעלמא שאינו אסור, ואדרבא הרבה חמרא מיגר וכדאימא בגמרא, ואפילו נימא דהסעודה היתה בשבת ומשום סעודתו יכרח לבער חמץ קדם חצות, גס"ס לא יבטל דכיון דעל-כרחי יכרח להפסיק מסעודתו בסוף רביעית בשביל אסור חמץ, אין זה בכלל סעודה גדולה שאסור בערב שבת ויום טוב ומשום שלא יבטל בשבת ויום טוב אלא, בדבראי יתאב לאכל בערב כיון שמכרח להפסיק בשעה רביעית, ושאני בכל ערב שבת ויום טוב דחישין שמשחך הפסחה וזמן רב, ומעין דברנו מבאר בסוף הקריקוס ומגן אלה. ודע עוד, דמשום משמע דסעודה שניה של ארוסין בכלל סעודת ארוסין, רק סעודת סבלות היא פסעודה של ארוסין, וכן פנ"ש דבריו בבית יוסף, ומהוה כל האחרונים עליו, שהרי סעודה שניה וסעודת סבלות אחת היא, ובדבראי ב"ש" בפסחים מ"ט, ואני מצאנו בעשור דף ק עמוד ב להקדא בדברי הבית יוסף, ונראה שדברי השור נובע מפני: * להציל מן הנזהר. עין משנה בריה. ונראה דהוא הדין אם אינו נוגע כלל לפסח נפש רק הוה ממון, גס"ס סגי בבטול אם חושש שאדבק ידיו שישקם בבעור שחשף הנזהר וכדו"א או כדו"א שדלא

משנה ברורה

אפילו (יג) אינו לוקח מעות ממנו כלל, אלא קוצץ עמו סכום המקח או מוכרו לו כשער שבשוק בלי קציצת סכום המקח ומקנה לו הקמץ באחד מדרךי הקנהה, אף-על-פי שמתכירה זו היא לצורך מצוה בעור חמץ לא התירו חכמים בשבת מקח וממכר גמור אפילו לצורך מצוה, וכמו שנתבאר בסימן שו סעיף ו, עין שם במשנה בריה: ה' (כא) מבטלו וכופה וכו'. ומירי (יג) דלית כותי או קלב לתנו לו, דאי לא הכי, אף שכתב עברו ארבע שעות ועומד בשעה חמישית ושלטלו ויפת להם, (יד) וכן מטר לטלטלו ולהשליכו לבית הכנסת אם יש לו בית-הכנסת בפרט. ואם נשמתה עד שעה ששית, דאז אסור בהנאה ואסור בטלטול³⁰, אפילו הכי (טו) שרי על-דתי עכ"ל³¹, שייך וכו' בריית-הכנסת³²: ו' (כב) צריך לבטל הקמץ בדרך וכו'.³³ הינו בסוף שעה חמישית, וכנ"ל בסימן תלד סעיף ג, ואפילו (טו) אם כבר בטל מאתמול, וכנ"ל בסעודת קטן י, עין שם: ז' (כג) למול את בנו. ולסעודת (יז) בריית-מילה, משמע דלא מקרי מצוה לענין זה לבטל מצוה בעור: (כד) סעודת ארוסין. והוא הדין (יז) סעודה שעושים בשעה שהפלה מקבלת סבלות. וכתבו האחרונים, (יט) דהוא הדין בזמננו כשעושים סעודה בשעת כתיבת התנאים, גס"ס מקרי סעודת מצוה³⁴: (כה) בבית חמיר. משמע דדוקא (כ) בחתן עצמו מירי, (כז) ויש שמקללין גס"ס באחר אם קרי לסעודת ארוסין: (כו) ונזפר שיש לו חמץ. והוא הדין אם מסתפק שמא יש לו חמץ נחמדישו מהר"ם חלאווה, וכן כתבו האחרונים: (כז) יחזור ויבער. מאחר שלא יבטל המצוה על-דתי הבעור קנים שניהם, ומשמע דמצוה בעור קודמת: (כח) ואם לאו וכו'. רוצה לומר, שאם יחזור וישתדל אודות הבעור (כז) לא ישאר לו זמן ביום לעשות המילה או הסעודה: (כט) יבטלנו בלבד. במקום שהוא, שהרי אחר הבטול אין צריך לבערו אלא מדברי סופרים, ובמקום מצוה העמידו חכמים על דין תורה. ומירי שהוא עדין בשעה חמישית שיכול לבטל, (כג) אבל אי קאי כבר בשעה ששית, על-כרחי יחזור לבער, שהרי אז אינו ברשותו לבטל; ואף-על-גב דעל-דיריה יתבטל מצוה מילה, עשה ד'תפשיבתי' חמיר טפי, (ד) שהוא עובר עליה בכל גרע³⁵, מה שאין פן במילה ואנף. (סה) אכן אם

שער הציון

(יג) לשון הגר"י: (יג) ט"ז ומגן אברהם בסימן תמו סעיף קטן ג וחק"עקב שם סעיף קטן ט: (יד) פריימגדים: (טו) פריימגדים: (טז) מוכח מעלת שבת: (יז) מגן אלה ופשוט, דכן מוכח מלשון המשנה: (יח) פוסקים: (יט) מגן אברהם ואלהי נבא וחק"עקב שם חות יאיר נראה דליתא דף זה, ועין בפריימגדים שנדחק לישב³⁵, ומכל מקום העיר דפליגי אחריו: (כ) עין דרישה ואלהי רבה, וכן משמע בחידושי מהר"ם חלאווה: (כא) מגן אברהם וחק"עקב: (כב) מוכח מרש"י: (כג) מגן אברהם, וכן איתא בשאלות פרשת צו, עין שם. אולם באלהי רבה העתיק דין זה באופן אחר, הינו בין קדם שש לאחר שש, ומשמע מה דכתב שש שהוא רק מרובץ לא אלימא למדתי מצוה דאורחא, וכן בחידושי מהר"ם חלאווה כתב גס"ס החלוק בין קדם חצות לאחר חצות, עין שם בפרשור ובפסק הלכה שם בסוף הסוגיא, וצריך עיון לדין: (כד) מגן אברהם. ועין באחרונים שגמגמו בדבריו, שהרי מילה גס"ס החיוב בכל עת למול. ולענין דעתי הנדון עם הפנ"א אברהם, שבמילה אף שחייבה ביום השמיני, מכל מקום ומהוה הוא כל היום אלא שצריך מקדימין, מה שאין פן בערב פסח. ומה שכתבתי ד'תפשיבתי' הוא מתחיל מן לאחר חצות ואס"ס חייבה קודם, ואף דעל-דיריה שבער ממילה דהה לבסוף המילה על יום אחר, לית לן בה: וגם במילה שלא בזמנה שחייבה בכל רגע ורגע, מכל מקום לא דמי לעשה ד'תפשיבתי', דלענין חמץ דחייבה "אף ביום הראשון" לפיכך מה שאסור להיות חמץ בבית ישראל מחצות היום של ערב פסח עד בלוח י' מ'פסח, ובשבת יום אחר מצוה זו שוב אי אפשר להסגן אותו יום והיו חסרין שלא יכל להמנה, מה שאין פן במילה סוף סוף ימול אותו ולא חסר אלא מה שהשנה מלקט. ועין באנ"ה העיר ודחולק על מגן אברהם. ובדבריו מגן אברהם מבאר בהקדא בחידושי מהר"ם חלאווה, עין שם בפרשור ובפסק הלכה, ומשום דקריים אסורא דחמץ, וכתבו כמו שבאנ"ה מתחלה: (ס) מגן אברהם והגר"ז וס"א:

הלכות פסח סימן תמז תמה

(ל) אָפּלוּ יֵשׁ (י) שְׁהוּת. לְאֵם יָצָא (לא) לְעֶרְךָ (יא) עֲצֻמוֹ, (לב) יָחֹזֵר מִיָּד. (לג) עַד בִּמְהָ הוּא חוֹזֵר, מִעַד כְּבִיזָה; (יז) פָּחוֹת מִבָּאֵן, מִבְּשָׁלוּ בְּלִבּוֹ וְיָדִי: ח (לד) יִהְיֶה לוֹ עֶשֶׂה בְּבִיתוֹ (לה) *וְהוּא טוֹרֵד בְּמָקוֹם אַחֵר וְנָרָא שְׂמָא תַחְמִיץ, מִבְּשָׁלָה בְּלִבּוֹ קִדְם שְׂתַחְמִיץ; (לו) אָכַל אִם הִתְמַיְצָה, (לז) אֵין הַבְּטוּל מוֹעִיל אִם הוּא אַחֵר זְמַן אֲסוּרוֹ:

ל שם בשפחה
וכפשוט
מ שם
נ בדרת"ד ו' ויכפשוט
לה רב איתא בר
יעקב שם

תמה דין בעור חמץ, ובו ג' סעיפים:

א אֵיבָד בְּעוֹר חֲמֵץ, (א) שׁוֹרְפוֹ [*] (ב) או (ג) פּוֹרְרוֹ זוֹרְקָה לְרוּחַ (ג) או זוֹרְקָה לֵים. (ד) וְאִם הָיָה הַחֲמֵץ אֲכָלָהוּ

א משנה פסחים כ"א
וכפשוט

באר היטב

במתמנה אינו חוזר ומכער, ובס' אגן העוזר פוסק דה"ה לכל דברמנה אינו חוזר לבער, ותשעם, דכתבו התוספות נפסחים כ"ט ע"ב ד"ה רב אשי (כ"ה) דהמשנה חמץ ונדחתו לבער לא עבר עליו ככל נראה פיון דלאו הפסח לעשה הוא, ע"ש. [ועין בספר אליה רבה מה שפסקה על מ"א בזה, ובכ"ה במקום מנה אוקמוהו אדאורייתא, אחרונים: (י) שְׁהוּת. וְאֵפִלוּ לְאַחֵר זְמַן הַבְּטוּל שְׂאֵין כָּלוּ לְבָשֵׁל וְיֵשׁ שְׁהוּת עֲדוֹן לְהַצִּיל אִפֹּה לֹא יָחֹזֵר, כ"כ ה"כ"מ פ"ג מהל' חמץ ומצה, דלא כמ"א שכתב להפך, ע"ש: (יא) עֲצֻמוֹ. אָפּלוּ אָכַל רַבּוֹ לְלַמֵּד מִקְרֵי דְּבֵר הַרְשוּת לְגַבִּי מִצּוֹת בְּעוֹר,

שערי תשובה

חיים שאל ח"ב סימן לח אות פד בשם ספר ג"א שצ"ע לענין מלאכה בע"ש אם ידנו פשאר ע"פ או יש להקל, וכתב שפדנשות מהר"ל כתב שהוצא להחמיר יחמיר, אך בעל כה"ג בסדר הטענה שלו הנקרא פסח מעובים כתב שלא ראה נוסחים אפילו דרך חמרא, וכ"כ במח"ב בשם ונצי"ט דמפר, ע"ש: [*] או פוֹרְרוֹ כו'. ועין בשו"ת אורי-ישראל ה'ארוך מחלקת הפוסקים בהא דאין בעור חמץ אלא שרפה ובענין השפחה ובטול בלב. ועין בשאגת-אריה בסימן מג ופז, ע"ש. וע"ש סימן פב דגם נשים חובות ממצות עשה דמפשיטו וְאֵפִלוּ בְּחִיבֵי הַשְּׁפָחָה שֶׁמֶשֶׁשׁ וְלִמְעֻלָּה, ע"ש:

עין מ"א נח"י: (יז) פָּחוֹת. וְאִם הוּא פָּחוֹת מִבְּנִית, אָפִלוּ הוּא לְאַחֵר זְמַן אֲסוּרוֹ דְּלֹא מִצִּי לְבָשֵׁל אִפֹּה א"צ לְחֹזֵר, מ"א נח"י: (ח) פּוֹרְרוֹ. וְאִם מִשְׁלִיכוֹ לְבִית־הַטָּהוֹר א"צ פּוֹרֵר, וְאִם שֶׁ לֹא מִים מִבְּנִיטִים שֶׁשֶׁשׁ בָּהֶם דְּגִים אֲסוּר לְשַׁלְּכֵהוּ לַחֲלוֹחַ הַנֶּהֱנֶה מִמֶּנּוּ, מ"א, ח"י. אֲסוּר בְּכָל הַמְּלָאכֹת כְּשֶׁמִּגִּיעַ זְמַן שְׂפָתָה הַחֲמֵץ עַד שִׁישׁוּרָה, כְּמִשׁ סִימָן חֲלָא. וְעַמּ"א מַה שֶּׁמֶרְךָ עַל הַנִּמְכָּרִים, וְהִדְרָאֲהוֹן הַקָּשָׁה עֲלֵיו וְהִסְכִּים עִם הַח"י, ע"ש:

משנה ברוכה

הולך להתעסק במתמנה [שאין לו קוברין ומוטל על-פני השדה בבניין, שכל הפוגע בו חייב לקברו] ונזכר שיש לו חמץ בתוך ביתו, ואפילו בתוך הפסח, שכתב שעה עובר בכל יראה, ואפילו יש שהות ביום שיוכל לחזור ולחזור ולחמץ ולבשר חמץ ולחזור ולהציל. ותשעם, דמשום הצלת נפשות הקלו לסמך על הבטול לכתחלה, ואפילו במקום שיוכל לקיים שיהיה. וכתב מהג"ר אברהם, דלאחר שעת הבעור דלא מהני בטול יחזר לבער פיון שיש שהות להציל אחר-כך. ונדקא בשבירי לו שגם אחר-כך יכול להציל, אכל מספיקא לא יחזר. (ט) וְרַבִּים מִהֶאֱחָרונים קָתְבוּ, בְּשִׁישׁ שְׁהוּת בְּנוֹדֵי אַחֲרֵי-כֵן לְהַצִּיל אֲחֵרֵי-כֵן לֹא יָחֹזֵר לְבָעֵר, דְּלִמָּא אֲדִהֲבִי וְהִכִּי מִטְרִיד לֹא יָכוֹל לְהַצִּיל אַחֲרֵי-כֵן: (לא) לְעֶרְךָ עֲצֻמוֹ. עֵין בְּאַחְרֵי-כֵן, דְּלִמָּא אֲדִהֲבִי פּוֹסְקִים אָפִלוּ הוּא מְעַבֵּר בְּדִי לִילָף לְלַמֵּד אָכַל רַבּוֹ מִקְרֵי דְּבֵר הַרְשוּת לְגַבִּי מִצּוֹת בְּעוֹר, וְעַל־כֵּן צָרִיךְ לְחֹזֵר וּלְבָעֵר בְּכָל גֻּגִי. וְהַשְּׁעָה, לְפִי שֶׁמִּשְׁעָה הַמִּצּוֹת הוּא גְדוֹל מִהַלְמוֹד, אָפִלוּ מִצּוֹת וְרַבָּנָן, כְּשִׂיא אָפִשֵׁר לְקִים הַמִּצּוֹת עַל־יָדֵי אַחְרִים: (לב) יָחֹזֵר מִיָּד. וְאֵפִלוּ בְּכָר הַחֲזוֹר בְּדֶרֶךְ, וְשִׂיאֵין יוֹחִין מִצּוֹת חֲכָמִים מִפְּנֵי דְּבֵר הַרְשוּת: (לג) עַד בִּמְהָ הוּא חוֹזֵר. קָאֵי עַל כָּל מַה שֶּׁנֶּזְכַּר לְעִיל, (מ) דְּאֵפִלוּ אִם הָיָה לְדָבָר הַרְשוּת, פִּינּוּ שֶׁהִתְזַקֵּק בְּכָר בְּדֶרֶךְ לֹא הִטְרִיחוּהוּ חֲכָמִים לְחֹזֵר כְּשֶׁהַחֲמֵץ הוּא פָּחוֹת מִבְּנִית, אֲלֹא דִי לֹא בְּבִטּוֹל. (נ) וְאִם הָיָה שְׂעָה שְׂשִׁית שְׂאֵין יָכוֹל שׁוֹב לְבָשֵׁל, צָרִיךְ לְחֹזֵר מִיָּד אָפִלוּ אֵין שֶׁם אֲלֹא בְּנִית חֲמֵץ, שְׁהִירָיָה כָּל זְמַן שְׂאֵין מְבַצֵּר מִן הָעוֹלָם לְגַמְרֵי הוּא עוֹבֵר עַל מִצּוֹת עֲשֵׂה שֶׁל תוֹרָה, (ז) אָכַל אִם אֵין שֶׁם אֲלֹא פָּחוֹת מִבְּנִית לֹא הִטְרִיחוּהוּ חֲכָמִים לְחֹזֵר, אֲלֹא יֵלֶךְ לְדָרְכּוֹ, וְכִשְׁחֹזֵר לְבִיתוֹ (כְּעֶרְכָּה). וְאִם הוּא יוֹסֵט טוֹב אוֹ שְׁבֵת יִכְפֶּה עֲלֵיו כְּלִי עַד הָעֶרֶב, וְכִמּוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִימָן תַּמּוּ, עֵין שֶׁם: ח (לד) יִהְיֶה לוֹ עֶשֶׂה. פְּרוּשׁ, אָפִלוּ אַחֵר זְמַן אֲסוּרוֹ דִּי בְּבִטּוֹל, פִּינּוּ שֶׁבִּאֲתָה שְׂעָה עֲדוֹן לֹא הִתְמַיְצָה, וְנָרָא שְׂמָא תַחְמִיץ קִדְם שִׁיבּוֹא לְבִיתוֹ: (לו) אָכַל אִם הִתְמַיְצָה. וְאִם שָׁהָה הַעֲשָׂה שְׁעוֹר מִיל, בְּנוֹדֵי הִתְמַיְצָה לֹא מִהְנִי בְּטוֹל: (לז) אֵין הַבְּטוּל מוֹעִיל. וְעוֹבֵר בְּכָל שְׂעָה עַל כָּל יִרְאָה, (לח) וְצָרִיךְ לִילָף תִּפְקֵי לְבִיתוֹ וּלְבָעֵר:

א (א) שׁוֹרְפוֹ. עַד (ב) שְׁנַעֲשֶׂה פְּסָחִים: (ג) או פּוֹרְרוֹ. לְפָרֹדִים (ד) דְּקִים, שְׂלֹא יִמְצָאוּ מִי שְׁהוּא וְיִהְיֶה מִמֶּנּוּ: (ה) או זוֹרְקָה לֵים. וְהוּא הִדִּין (ו) לְנֶהֱרֹק; וְהַשְּׁעָה בְּכָל זֶה, מִשּׁוּם דְּקָתִיב "תִּשְׁפִּיתוּ שֹׂאֵר מִבְּתִיכֶם", (ז) בְּכָל דָּבָר שֶׁאֵתָּה יָכוֹל לְהִשְׁפִּיתוֹ: (ד) וְאִם הָיָה הַחֲמֵץ

שער הציור

(כו) כְּלוּמַר, שְׂאֵינוּ עוֹבֵר עַל לֹא־תַעֲשֶׂה בְּיָדֶיךָ אֲלֹא מֵאֲלִיָּה הִיא מִתְבַּשְּׁלֵת עַל־יָדֵי שְׁהוּא מִתְעַסֵּק בְּקַבְּנוֹת הַפֶּסַח: (כז) כְּפֶה־מִשְׁנֶה וְהַחֲמִיץ עֲלֵי-כֵן וְהַחֲמִיץ עֲלֵי-כֵן (כח) עַל־תִּשְׁבֵּת וְיָצִי וּמִשְׁחֵי־הַיּוֹדֵה, דְּלֹא פְּלִבְשֵׁ שֶׁמִּצְוֵה לֹמַר דְּבָרֵי הַרְשוּת אָפִלוּ פָּחוֹת מִבְּנִיתָ חוֹזֵר. אֲמָנָם בְּחִדּוּשֵׁי מִתְרִים מְלֵאמָה מִשְׁמַע קֶצֶת פְּלִבְשֵׁ, שְׁסִיד דִּינֵי הוֹלֵךְ לְדָבָר הַרְשוּת אַחֵר הַמִּשְׁנֶה דָּעַד בִּמְהָ הוּא חוֹזֵר: (כט) מִגֵּן אֲבִרְהָם וְיָעוֹד הַרְבֵּה אֲחֵרִים. אוֹיִלֵם בְּפָרִי מְגִידִים וּבְחִדּוּשֵׁי רַבִּי עֲקִיבָא אֵינֶר מִסְּפָקָתָן עַל זֶה, עֵין שֶׁם: (ל) אַחְרֹנִים, וְרַצּוֹנֵם לֹמַר, דְּאִי לֹא הִכִּי בְּנוֹדֵי אֵין נָכוֹן לְהִנִּים לְעֶשֶׂה שְׂתַחְמִיץ עַל סָמּוֹ שֶׁבְּשִׁלְחָה מִקֶּדֶם: אֲלֹא גַם בְּטוֹרֵד קָשָׁה לְכַאוֹרָה, דְּהָא לְעִיל מִבְּאֵר דְּבָרֵי הַרְשוּת חוֹזֵר מִיָּד לְבָעֵר וְאֵינוּ יָכוֹל לְפִטֵּר בְּבִטּוֹל, וּבִשְׁ"ס אֵיתָא בְּהָא בִּיּוֹשֵׁב לְפָנֵי רַבּוֹ, וּבְדִמְפָּרֵשׁ רַשִּׁי דְּמִפְנֵי אֵיתָא דְּרַבָּה אֵינוּ יָכוֹל לְקִים וְלִילָף לְבִיתוֹ, אָכַל הַשְּׁלַחֵן עֲרוּךְ שְׂלֹא הִנְפִיר זֶה, מִשְׁמַע דְּבָכָל גֻּגִי דִּינָא הִכִּי, וְעַל־כֵּן צָרִיךְ לֹמַר דְּהָא הִקְלֵי מִשּׁוּם דְּמִבְּשָׁלָה קִדְם שְׂתַחְמִיץ, אֲמָרְנָן לֹא חַל עָלָה כָּל תַּקְנָתָא דְּרַבָּנָן דְּבַעוֹר (פס"א). וּמִכָּל מָקוֹם נִרְאָה דְּחִסְקֵי מִשְׁפָּקֵס טְרִידָתוֹ צָרִיךְ לִילָף לְבִיתוֹ לְבָעֵר הַחֲמֵץ, דְּעַל־כֵּן פִּינִים אֵיבָא חֲשֵׁשׁ שְׂמָא יָבֹא, לְאָכַל, דְּשִׁיחָן אָפִלוּ בְּחֲמֵץ שְׂאֵינוּ שְׁלֹו, וְכִמְבָּאֵר בְּסוּף סִימָן תַּמּוּ: (לז) פְּשׁוּט. וּבְרַבְרָבִים אֵיתָא יָחִיב לְבָעֵר מִיָּד שֶׁיִּחְזוֹר לְבִיתוֹ, וּמִשְׁמַע לְכַאוֹרָה דְּאֵינוּ מְחִיב תִּפְקֵי לִילָף לְבִיתוֹ, וְצָרִיךְ עֵין בְּטַעֲמוֹ, וְגַם לְפִי זֶה מִשְׁמַע דְּבִרְיָא אָפִלוּ שֶׁיִּבְּוֹא לְבִיתוֹ גַּם־כֵּן אֵינוּ מְחִיב לְבָעֵר, וְגַם זֶה צָרִיךְ עֵין. אַחֲרֵי־כֵן מִצְּאֵי בְּחִמְרֵי מִשְׁחָה שְׂעָמֵר עַל דְּבִיר הַנִּמְכָּרִים וְנִדְחָק לִישְׁבּוֹ: (ח) הַגִּיד: (ז) אַחְרֵי־כֵן: (ז) אֲמָרָא: (ז) אֲמָרָא:

הלכות פסח סימן תמר תמה

ביאורים ומוספים

סימן תמה דין בעור חמץ

[משנ"ב ס"ק א]
עד שפצעה פתמים⁽¹⁾.

1) ואם לא נעשה פחמים אלא רק נחרך ונפסל מאכילת כלב, כתב השו"ע הרב (ס"ד), שהוא מקור דברי המשנ"ב [כמבואר בשעה"צ (ס"ק א)], שאם נעשה כן לאחר זמן האיסור, לא יצא ידי חובה, וחייב לשורפו עד שיעשה כולו פחם [אמנם אם קודם זמן האיסור שרפו עד שאינו ראוי לאכילת כלב, יצא ידי חובה]. וכן כתב המשנ"ב לעיל (סי' תמב ס"ק ט) על דברי השו"ע שם (ס"ב) שאין חיוב לבער פת שהתעפשה ואינה ראויה לאכילת כלב, שאין זה אלא כשהתעפשה קודם זמן איסור חמץ, אולם אם התעפשה לאחר זמן האיסור, חובה לבערה. וראה מה שכתבנו להלן (ס"ק ה ו-ו).

[משנ"ב ס"ק ג]
או זרקו לים⁽²⁾, והוא הדין לנהר⁽³⁾.

2) ומשמע מדבריו, שאף על פי שהזורה לרוח צריך לפורר את החמץ קודם לכן, מ"מ כשמטילו לים או לנהר אינו צריך לעשות כן, וכדעת רב יוסף בפסחים (כח, א), וכפי שביאר רש"י שם (ד"ה או דילמא) שכיון שהחמץ עתיד להתפורר ולהנמס במים, אין צריך לפוררו. אמנם, להלן (ס"ק ה) כתב שיש מחמירים לפורר את החמץ אף כשזורקים אותו למים, וכשיטת רבה בפסחים שם, כיון שמצויות ספינות המהלכות בים ויש לחוש שמא ימצאוהו אנשים.

3) ואם זרק את החמץ לים וחזר הים ופלט את החמץ ליבשה, נסתפק החזו"א (א"יח סי' קיח ס"ק ה) אם מוזהר עליו להשביתו, כדן חמץ שנפלה עליו מפולת וחזר ונתגלה, או שמא כיון שכשהשליכו לים פקעה בעלותו, שוב לא עשאו הכתוב כאילו הוא ברשותו לעבור עליו ב'בל יראה'.

[משנ"ב ס"ק כט]

אף-על-פי-כן אסור לו לזוז ממנו עד שיקברנו, שגדול קבוד הבריות כנה, שדווקא כל המצות שבתורה בשב נאל תעשה⁽³⁷⁾.

37) ולענין קריאת מגילה וקבורת מת מצוה, כשארין שהות גם לקבורו וגם לקרוא את המגילה, כתב הרמ"א לקמן (סי' תרפו ס"ב) שיקרא את המגילה, כיון שאת המת אפשר לקבור בלילה. וכתב שם המשנ"ב (ס"ק יב) שכמה אחרונים חולקים על כך, ולדעתם גם אם ידחה מקרא מגילה לגמרי מ"מ מת מצוה קודם, משום כבוד הבריות [ודוקא מת מצוה ממש שמונח בשדה].

[משנ"ב ס"ק לא]

והטעם, לפי שפצעה המצות הוא גדול מהלמוד, אפילו מצוה דרבנן, קשאי אפשר לקיים המצוה על-ידי אחרים⁽³⁸⁾.

38) ואף שמצות הלימוד היא בכל רגע ורגע, כתב השו"ע הרב (סי"ח) שמ"מ באופן שאי אפשר לקיים את מצות ביעור חמץ על ידי אחרים הריהי מצוה עוברת, ודוחה היא את מצות תלמוד תורה, כיון שמצות תלמוד תורה אינה מתבטלת לגמרי, שהרי יכול ללמוד לאחר מכן.

[משנ"ב ס"ק לג]

אבל אם אין שם אלא פחות מכוזית לא הטרחהו חכמים לחזור, אלא ילך לדרבנו, וקשיחור לביתו יבער⁽³⁹⁾.

39) אמנם, לעיל (סי' תמב ס"ק לג) כתב שנחלקו הפוסקים אם חובה לבער פחות מכוזית חמץ, ובשעה"צ לקמן (סי' תנט ס"ק מח) הכריע להקל בזה.

[שעה"צ ס"ק ל]

אולם בפרי"מגדש ובחידושי רבי עקיבא איגר מפקפקין על זה, עין שם⁽⁴⁰⁾.

40) שהמג"א (ס"ק יד) הביא ראייה מדברי התוס' (פסחים מט, א ד"ה וחכמים) שאינו צריך לחזור כשהחמץ הוא פחות מכוזית, והקשו הפמ"ג והרעק"א שלא הקלו בזה התוס' אלא כשעדיין אפשר לבטל, אבל אחר זמן איסורו שכבר אי אפשר לבטלו, יש להחמיר אפילו בפחות מכוזית.